

Om det kristne ethos

Av Kåre Svebak

Hva er sammenheng og forskjell mellom Guds skapervilje, De ti bud og kristen livsstil? Følgende fremstilling vil bidra til oppklaring.

Innholdsfortegnelse

Om det kristne ethos	1
Gud vil mer med sin lov enn syndserkjennelse	2
Forsakelsen og troen på nådepaktens grunn, gitt i dåpen	5
Jesu utleggelse av Guds skapervilje er gudsrikeetikk	6
Jesu «åndelige» utleggelse av Tibudsloven	7
Kristus som gave og Kristus som eksempel	8
Årsaken er troens grunn i Kristi lidende lydighet «for oss».	9
Kristus-etikk	11
Dåpsetikk	11
Menighetsetikk	12
Med Kristus til gave følger livet med ham til forbilde	14
Første eksempel - om forsoning og tilgivelse: 1 Kor 6:1-11.	14
Et annet eksempel - om å gjenkjenne Guds gode skapervilje.	14
Et tredje eksempel - om ydmykhet.	15
Et fjerde eksempel – om ekteskap.	15
Et femte eksempel - om arbeidet til livets opphold.	15
Konklusjon	16

Gud vil mer med sin lov enn syndserkjennelse

Det er sant at "loven alltid anklager og forferder" (Apol 4:38), og at dette er "lovens fremste embete eller oppgave" (SA C 2:4). Slike utsagn i bekjennesskriftene summerer hva Bibelen sier om lovens bruk i omvendelsen (boten). Det fins ingen tro på syndenes forlatelse uten syndserkjennelse.

Rom 7:7 – uten loven ville jeg ikke ha visst av synden. Jeg ville ikke ha visst hva begjær er, dersom loven ikke sa: Du skal ikke begjære /.../ for uten loven er synden død. (4:15)

Men hva er hensikten? Mitt spørsmål uttrykker en undring, forsterket i årenes løp. Den nytestamentlige dåpformaning har – så langt jeg kan se, en perifer plass i kristen forkynnelse og undervisning. (Den historiske bakgrunn lar jeg ligge.) Jeg sikter til det punkt i Lille Katekisme som representerer Martin Luthers innsats som fornyer av den nytestamentlige dåpteologi siden aposteltiden:

Hva er da meningen med vanddåpen?

Den betyr at den gamle Adam i oss skal druknes ved daglig anger og bot og død med alle synder og onde lyster, og at det derimot daglig skal fremkomme og oppstå et nytt menneske, som skal leve evig for Gud i rettferd og renhet.

Hvor står det skrevet?

Apostelen Paulus sier i brevet til romerne i det sjette kapittel: «Vi ble begravet med Kristus ved dåpen til døden, for at likesom Kristus ble oppreist fra de døde ved Faderens herlighet, så skal også vi vandre i et nytt levnet.»

Slutningen gir seg av seg selv: Det er feil å begrense lovens bruk til syndserkjennelse og «tuktetester» til Kristus (Gal 3:24 NO 1930). Begrenser vi loven til dens såkalte «andre bruk», misbruker vi evangeliet til å oppheve loven i den troendes liv. Lovens velsignelser uteblir. Nytestamentlig kristendom representerer Guds frie nåde på grunn av Kristi fortjeneste, men lovløs er den ikke!

Rom 3:31 – Opphever vi så loven ved troen? Slett ikke! Vi stadfester loven. - 6:12 – still ikke lemmene til rådighet for synden, som våpen for urett. Men still dere selv til tjeneste for Gud, så dere bruker lemmene for ham, som våpen for det som er rett (12:1f).

Betydningen fremgår av sammenhengen i Confessio Augustana: Artikkelen "om den nye lydighet" (CA 6) følger straks etter artiklene om rettferdiggjørelsen og prekenembetet. Rekkefølgen minner om Romerbrevets disposisjon. I likhet med Jesu undervisning, er Guds gode skapervilje den nødvendige forutsetning for apostlenes formaninger og etiske veiledning (Rom 1:18ff). Samme forhold kommer til uttrykk i Philip Melanchtons eminente forsvar for rettferdiggjørelsen ved tro (Apol 4). Underlig nok, handler artikkelen mest om gjerninger! Hvorfor?

Rekkefølgen i CA beror på hensikten med den nytestamentlige tro – den tro som Gud er kilde til. Dens innhold og gave er "Guds rettferdighet" - Kristus Jesus, gitt av nåde, og tilregnet troen på ham. Mottagelsen er passiv, men troen er slett ikke uvirksom. Den trives sammen med gjerninger som har Guds ord og befaling for seg.

CA 6:1f - "denne tro bør /.../ gjøre gode gjerninger som er pålagt av Gud, fordi Gud vil det, ikke for at vi skal stole på at vi med disse gjerninger skal fortjene rettferdiggjørelse overfor Gud" (e svensk overs).

Konkordieboken gjenspeiler det nytestamentlige forhold mellom lære og formaning, det vil si mellom årsaken - "for oss", og hensikten - "for at".

1 Pet 2:24 – Kristus bar våre synder /.../for at vi skulle dø bort fra syndene og leve for rettferdigheten. - **1 Tess 4:7f** – Gud kalte oss ikke til urenheter, men til et hellig liv. Derfor, den som aviser dette, aviser ikke et menneske, men Gud, han som gir dere sin Hellige Ånd.

På tvers av konfesjonsgrenser er kristne enige om å gjøre gode gjerninger. Mange er også enige om Guds frifinnelse av mennesket på grunn av Guds forsoning med verden i Jesu Kristi død. Kristi lidende lydighet under Guds lov, har Gud stadfestet da han oppreiste Kristus legemlig fra de døde. Men denne enighet om «det sentrale» er et dydens fikenblad.

Reservasjonene melder seg i forholdet mellom frifinnelsen (rettferdiggjørelsen v tro) og fornyelsen (helliggjørelsen) i den troendes liv. Den farisæiske lovfromhet følger kirken som en skygge gjennom historien og virker lik surdeig i mange sammenhenger. Jesu varselrop blir overhørt (Mt 16:6). Skinnenighet er i manges interesse. Kanskje man vegrer seg mot å forkynde lovens plass i den troendes liv av frykt for å bli oppfattet som lovisk? Denne form for «superevangelisme» er Bibelen fremmed. Den apostoliske formaning skjer på nådepaktens grunn, gitt den enkelte i «vannets bad ved ordet» (Ef 5:26. Joh 3:5, 13:10, Tit 3:5, 1 Pet 3:21).

Jesus skjerpet den skapervilje som er gjort tydelig i Tibudsloven. Det er i konfrontasjon med Guds doble kjærlighetsbud vi blir drevet til syndserkjennelse. Vi er lik tiggere for den hellige Gud, fattige i oss selv, for evangeliet lokker oss til å rekke hatten frem. Luthers billedbruk treffer poenget: Alt vårt håp er den enbårne Sønnens lidende lydighet i Jesu tjenerskikkelse. Troen har Kristus – Guds rettferdighet, og mangler ingen ting.

Joh 8:36 – Får Sønnen frigjort dere, da blir dere virkelig fri. **Gal 5:1** – Til frihet har Kristus frigjort oss.

Befridd fra lovens anklager og skremsler, og løst fra lovrettferdighetens tvangsregime, stiller vi våre legemer til tjeneste for Gud med Kristus til gave. Han som er lovens oppfyller, er da vår fornyer og forbilde. Han veileder og oppmuntrer sine venner til gode gjerninger, og fornyer dem «innenfra», og da har de glede av Guds lov. *Eksempel:* Salme 119.

Lk 1:72-75 – Han vil vise miskunn mot våre fedre og komme sin hellige pakt i hu, og løftet han gav, vår far Abraham med ed, så vi frelst fra fiendehånd og uten frykt kan få tjene ham for hans åsyn i hellighet og rettferdighet alle våre dager.

Forsakelsen og troen på nådepaktens grunn, gitt i dåpen

Kirkens etikkundervisning handler om noe annet og mer enn Guds gode skapervilje for alle mennesker. Begrunnelsen og kilden til den kristne livsstil (el ethos) er Kristi lovoppfyllelse (Fil 2:8), som Gud regner troen til rettferdighet "allerede".

Troen har ham som er den rettferdighet evangeliet åpenbarer (Rom 1:16). Derfor er det ingen fordømmelse for den som er «i Kristus Jesus» (Rom 8:1). Samtidig gjenstår målet for troens rettferdighet. Den er "ennå ikke" fullendt, for manglene hefter ved livets vitnesbyrd. Årsaken er arvesyndens motstand i hjertets dyp. Altså består en kristen av to deler - «samtidig synder og rettferdighet» (Luther), begge i strid med hverandre. (Mt 7:16, Gal 2:19f, 5:16ff, Rom 6:6, 12, 7:15, 23, 8:1-14, osv.) Hvorfor denne kamp og strid?

Noe nytt er kommet til. Den oppstandne Kristus er virksom med sin Ånd i de troendes liv. Med loven døder han det gamle menneske med dets onde begjær, og skaper en ny vilje og trang til å gjøre kjærlighetens gjerninger for Gud og vår neste:

Mt 10:37-40 – Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte. Dette er det største og første bud. Men et annet er like stort: Du skal elske din neste som deg selv. På disse to bud hviler hele Loven og Profetene.

Gud vil ha vår tro: De skal ikke ha andre guder utenom meg. Og ved troen vil han ha sin lov oppfylt i våre liv. Men heller ikke helliggjørelsen (el fornyelsen) er målet. Det er *fullkommengjørelsen* (el herliggjørelsen). Målet venter i det fullendte gudsrike på den nye jord. Det synlige bevis har Gud gitt, som har oppreist Kristus fra de døde. Han er «første-grøden» av de hensovede (1 Kor 15:20). Begynt er ikke endt. Kristi etterfølgere er underveis. Dette perspektiv på Guds kjære barn kommer til uttrykk i forklaringen til tredje trosartikkel i Lille Katekisme:

«I denne kristenhet gir han hver dag meg og alle troende full tilgivelse for all synd, og på den ytterste dag vil han oppvekke meg og alle døde, og gi meg og alle som tror på Kristus et evig liv.»

Forholdet mellom et "allerede" og et "ennå ikke" omfatter de store Kristus-emner i den nytestamentlige formaning: Rettferdiggjørelsen, helliggjørelsen og herliggjørelsen. Vi skal etter hvert se nærmere på hva forholdet innebærer for undervisningen i De ti bud.

Jesu utleggelse av Guds skapervilje er gudsrikeetikk

Med Jesu offentlige virksomhet den gang var Guds rike virksomt til stede i Jesu skikkelse - *"midt i blant dere"* (Lk 17:21). Sammenhengen krever denne oversettelse. Riket var allerede nær i Jesu skikkelse, i kraft Jesu persons hemmelighet og de undergjæringer han gjorde (Mt 4:17). Dette forhold mellom Jesu person og tegnhandlinger er uoppløselig også i kirkens liv.

Nå er den oppstandne Kristus Herren ved Faderens høyre – ikke langt borte, men nærværende og virksom med evangeliet og sakramentene. Poenget er ikke den korrekte forvaltning i vedtatte former, men *«Guds hemmeligheter»*, forvaltet i den forsamlede menighet slik han har befalt. Der er han virksom med sin Ånd - kaller, opplyser, helliggjør og bevarer i den tro som Helligånden virker ved evangeliet – den rette tro (LK forkl 3 trosart). Med ytre midler åpner han sitt nåderike og tjener oss med forsoningens goder. På den ytterste dag vil han komme synlig i sin Guddoms herlighet og opprette herlighetsriket på den nye jord (Åp 21:1-4). Nå gjelder det for dømte mennesker å stille legemet fram som våpen for Rikets Herre og tjene ham *"i evig rettferdighet, uskyldighet og salighet"* (LK forkl 2 trosart).

Luthers forklaring stiller oss overfor det radikalt nye i kirkens etikkundervisning - *oppfyllelsen*, det vil si den nye lydighet som Kristus virker ved troen i sitt nåderike. Troen har Guds kjærlighet med Kristus til gave, og tjener Gud og sin neste med Kristus til eksempel i kjærlighetens gjæringer. Sammenstillingen *"tro og kjærlighet"* - i denne rekkefølge – gir Tibudsloven håpets horisont og belyser Luthers utforming av De ti bud med forklaringer til kristen bruk. Troen har *«Guds rettferdighet»* - Jesus Kristus. Under hans herredømme er vi *«virkelig fri»* og skal seire til sist over arvesyndens motstand i vårt innerste (Rom 7:24f, Joh 8:36, 1 Kor 15:37). Troen kan vel være svak i seg selv, men det er ingen mangel ved troen (Luther). Troen har Jesus Kristus og oppfyller det første bud. Med ham til gave, er troen virksom kjærlighetens gjæringer.

Mennesker spør: Hvordan bør jeg leve? Under skinn av vitenskap og fornuft i en lukket denesidighet, pranger humanetikk med dunkle orakelsvar. Gjærningen blir overlatt til den selvkloke farisèervisdom, begrunnet i modernitetens overtro på selvets gud. Hva mangler? *Oppfyllelsen mangler*. Vantroen kan vel prange med utvortes moral og anstendighet, og for så vidt som ord og gjæringer vitner om Guds gode skapervilje, bør vi takke Gud for det (se LK forkl 1 trosart). Men bak fasaden mangler oppfyllelsen. Humanetikere kjenner ikke åpenbaringsordets Gud i Kristus Jesus, og vil heller ikke kjenne ham i en bevitnet Jesus-historie (Joh 17:3, Ef 4:20). De lar seg heller ikke overbevise om noen står opp fra de døde (Lk 16:30f). Alt mangler.

Jesu «åndelige» utleggelse av Tibudsloven

”De ti bud” tydeliggjør Guds gode skapervilje for alle mennesker. Tibudsloven representerer i seg selv intet nytt. Jesu utleggelse skjerpet Tibudsloven (se Mt 5-7), og apostlenes formaninger anvender Jesu utleggelse i formaningene. Det nye er oppfyllelsen, gitt med Jesu ”åndelige” utleggelse.

Farisèerne var enige med Jesus om lovens sammenfatning i det doble kjærlighetsbud, men begrenset lovens område til den *ytre*, borgerlige bruk. Jesus viser til budets *totale* krav. Gud vil den fullkomne kjærlighet av hjertets grunn (Mt 5:48). Da kan utvortes lovrettferdighet umulig være menneskets kvalifikasjon for Gud. Denne innbilning er hykleri for Gud. Guds gode skapervilje omfatter menneskets ytre adferd og indre liv, både vilje, følelse og forstand, gitt til kjenne i ord og gjerninger. Gud vil ha den selvhengivende kjærlighet av hjertets grunn. Denne lovoppfyllelse møter oss i den enbårne Sønnens tjenerskikkelse, lydighet til «døden, ja, døden på korset» (Fil 2:8, jf Joh 10:17, Heb 5:8, 12:2-5). Denne oppfyllelse kan ingen skapning begripe, bare tilbe, motta av nåde og etterfølge i barnlig lydighet.

Jesu ”åndelige” utleggelse opphever ikke loven, men stadfester Guds gode skapervilje ved å oppfylle den (Mt 5:17). **Hab 2:4** – *Den rettferdige skal leve ved sin tro* (Esek 14:14, Rom 1:17, Gal 2:11, Heb 10:38). Derfor ble «Den Hellige og Rettferdige» (Apg 3:14) oppreist fra de døde for å være Guds gave-rettferdighet til alle, «til frelse for hver den som tror» (Rom 1:16).

Etter Kristi lidende lydighet ”for oss” følger et ”for at”, slik også apostlenes formaninger viser (mere nedenfor). Med denne prioritering *fremfor alt* søker vi «Guds rike og hans rettferdighet» i Kristus Jesus (Mt 6:33). Med ham til gave blir menneskets gudsforshold nytt. Den fornyelse han virker ved troen, skjer i kamp med vår syndenatur, men alltid slik at frifinnelsen av nåde for Kristi skyld går foran den fornyelse han virker ved troen. Fri til å gjøre hva budet befaler uten trellefrykt, øver Guds kjære barn troen i gjerninger som har Guds bud for seg og Kristi *eksempel*. Med livets vitnesbyrd stadfester de Jesu utleggelse av Tibudsloven og den fornyelse han virker i den troendes skjulte liv med Kristus i Gud (Kol 3:3). Vi har likevel ingen grunn til å vandre i beskuelse, lik den bekjente farisèer i templet (2 Kor 5:7, Lk 18). På grunn av arvesyndens motstand i vårt innerste, må livets vitnesbyrd være tvetydig mer eller mindre. Vår frimodighet er Guds ord og løfte.

2 Kor 5:21 – Han som ikke visste av synd, har (Gud) gjort til synd for oss, for at vi skulle bli Guds rettferdighet i ham. **Rom 10:4** – Kristus er lovens ende, til rettferdighet for hver den som tror”. **Lk 1:74f** - ”så la oss tjene ham /.../ uten frykt, i hellighet og rettferdighet for ham alle våre dager”. (Mt 11:25ff. Jf forholdet mellom første saligprisning og de påfølgende, Mt 5:3-10.)

Kristus som gave og Kristus som eksempel

Karakteristisk er den menighetsetikk som kontrasterer det kristne ethos i forhold til annen livsstil. Den nytestamentlige menighetsetikk er ikke et sosialt produkt av menneskers samhandling over lang tid. Menighetens årsak, middel og mål er ikke mennesker, men åpenbaringsordets hellige og trofaste Gud.

Kirkens samfunn i hellige ting bevitner Guds skapervilje, men representerer samtidig en ny virkelighet, gitt med den Oppstandnes virksomme nærvær. Tegnene vet vi – de han innstiftet «i den natt da han ble forrådt og etter sin oppstandelse i tiden før Himmelfartsdagen. Med den nye Kristus-virkelighet følger de normer og befalinger som regulerer de helliges samfunn med Kristi formaning, oppmuntring og trøst.

1 Tim 3:15f – jeg (vil) du skal vite hvordan man skal ferdes i Guds hus, som er den levende Guds menighet, sannhetens støtte og grunnvoll. Det må alle bekjenne, at gudsfryktens hemmelighet er stor: Han ble åpenbart i menneskers skikkelse, vant sin rett i Ånden, ble sett av engler, forkynt for folkene, trodd i verden, tatt opp i herlighet.

2 Tim 3:15-17 – de Hellige Skrifter /.../ kan gi deg visdom til frelse ved troen på Kristus Jesus. Hele Skriften er inngitt av Gud og nyttig til opplæring og tale til rette, hjelpe på rett vei og oppdra i rettferd. Slik skal det menneske som hører Gud til, settes i rett stand og bli rustet til all god gjerning. (NO 2001/Sv Kyrkobibel 1997)

Gunnar Johnstad har i en fortrinnsartikkel påpekt det karakteristiske ved menighetsetikkens årsak, middel og mål, og indirekte gitt illustrerende eksempler på den indre sammenheng i Luthers Lille katekisme (Lære og Liv 1/1993, 30-37).

Årsaken er troens grunn i Kristi lidende lydighet «for OSS».

Midlet er kjærligheten - Kristus virksom i de troendes liv. Ved dåpen og troen er den kristne Guds medarbeider og stiller sitt legeme fram som redskap for Guds gode skapervilje. Den nye lydighet med Kristus som eksempel er hensikten med troen – dens ”for at”.

Målet er fullkommengjørelsen (el herliggjørelsen) i den kommende verden, hvor troens rettferdighet skal være livets rettferdighet fullt og helt, ”liksom han er stått opp fra de døde, lever og regjerer i evighet” (forkl Andre trosart).

Altså omfatter det kristne ethos både den indre og ytre rettferdighet, og ikke bare èn av delene. Med Guds rettferdighet for øye, leser en kristen Tibudsloven (Første parten) i sammenheng med Troen (Andre parten) og gjør flittig bruk av Bønnen (Tredje parten). Følgelig må de sentrale undervisningsemner være troens rettferdighet, prekenembetet og den nye lydighet. Denne brukssammenheng har Luther formulert slik:

Andre parten (Troen) ”er gitt oss for å hjelpe oss til å gjøre hva De ti bud krever av oss /.../ slik at vi kan vite hvor og hvordan vi skal få kraft til denne sak” (SK Troen 2).

Altså må vi øve oss i å skjelne mellom lov og evangelium, for ”hvor dette stykke mangler, kan man ikke skille mellom en kristen og en hedning eller jøde” (WA 36,9).

Forskjellen mellom lov og evangelium lar oss kjenne Den Hellige Treenhets og dermed ha evig liv (Joh 17:3). Med denne kjennskap ber vi til Faderen ved Sønnen og i Den Hellige Ånd, og venter hjelp fra ham i all vår nød til legeme og sjel.

I praksis møter vi arvesyndens motstand, som loven anklager med forferdelige trusler. Derfor må den døptes dagligliv være en troens øvelse i tillit til Guds løfte, **Mk 16:16** – *den som tror og blir døpt, skal bli frelst.* - Troen har av nåde Guds rettferdighet - Kristus Jesus, gitt den enkelte i dåpen. Troen mangler ingenting. Troen har Kristus, virksom i den troendes liv. Hos slike ”bor” Kristus ved troen og skaper med sin Ånd den lovoppfyllelse han vil fullføre inntil Dommens dag.

Rom 6:14 – Dere er jo ikke under loven, men under nåden. – **Ef 3:16f** – Jeg ber om at han som er så rik på herlighet, må styrke dere i det indre menneske med sin kraft og med sin Ånd, så Kristus ved troen kan bo i deres hjerter, og dere kan stå rotfestet og grunnfestet i kjærlighet. - **Fil 1:6** – jeg er viss på at han som begynte en god gerning i dere, skal fullføre den – helt til Kristi dag. (Rom 8:9-11, 1 Kor 3:16, Jak 4:5, 2 Joh 2, osv.)

Med Kristus som gave er loven oppfylt, og hva vi er i Kristus, skal vi bli. Det normale kristenliv består i jevnlig bruk av evangeliet og sakramentene i ordnet nådemiddelfelleskap. Denne bruk representerer det liv som menneskene er skapt til å leve, om enn i sin begynnelse. Derfor kan ikke kirkens etikkundervisning være begrenset til Guds skapervilje med De ti bud som lærebok. Ved hjelp av de andre «partene» må undervisningen vise *hvordan* oppfyllelsen skjer. Med den oppmuntring som Gud gir med evangeliet, viser budene til gode gjerninger «med en villig ånd», som Gud skaper (Sal 51:14. Jf Kol 3:23). Johnstad viser med en rekke eksempler at den nytestamentlige bruk av Tibudsloven er både Kristus-etikk, dåpetikk og menighetsetikk:

Kristus-etikk

Jesu person og verk – den gang og i den forsamlede menighet - representerer Guds rikes komme, men ikke som fullendt størrelse. Dette forhold mellom et «allerede» og et «ennå ikke» medfører en spenning i den kristnes liv - mellom et ja og et nei til denne verdens for-gjengelige goder. Altså må kristne bruke verden uten å bli konform med verden, og samtidig holde kritisk avstand til verden uten å skille seg fra verden. Denne spenning gjenspeiler hva den troende allerede er i Kristus og skal bli på den ytterste dag, når Kristus kommer med en ny himmel og ny jord (Åp 21:1-4). Illustrasjon: 1 Kor 7:29-31.

1 Kor 7:31 – For denne verden, slik den nå er, går under.

I dette liv gjelder det å legemliggjøre troen i gjerninger som har Guds ord og befaling for seg. Det lar seg ikke gjøre uten Guds ord og bønn, for ingen evner hva Gud vil slik han vil. Derfor må vi stadig be som Guds kjære barn, at han må være oss nådig - bryte alle onde planer og gi ny vilje, lyst og kraft til å gjøre hans vilje fullt og helt (3 bønn). Gud må fornye våre sinn så vi blir i stand til å prøve hva som behager Gud.

Rom 12:2 – la dere ikke lenger prege av denne nåværende verden, men la dere for-vandle ved at sinnet fornyes, så dere kan dømme om, hva som er Guds vilje, det gode, det som er til hans behag, det fullkomne. (1 Joh 2:15, Ef 4:17ff. Jf Rom 12:1f og kap 13.)

Dåpsetikk

I Nytestamentet finner vi den mest utførlige fremstilling i "dåpskapitlet" **Rom 6**. Vi merker oss sammenhengen. Kapitlet forut omhandler Kristi lovoppfyllelse, som er forutsetningen for det nye livet med den oppstandne Kristus. Etter dåpskapitlet følger kapitlene 7 og 8 om vår egen avmakt og totale Kristus-avhengighet.

Vers 2: Den som er død fra synden, kan ikke leve i den. «Synden» er den fordervsmakt som okkuperer Guds skaperverk. Her handler det om et enten – eller: Hvilken makt har herredømmet over mitt liv? Kompromiss er utelukket.

Vers 3f: Ved dåpen ble vi tatt inn i en ny virkelighet, liksom Jesus ble oppreist fra de døde. Overgangen er reell, men usynlig, og det nødvendige vilkår for det nye livet med Kristus.

Versene 5-11: Liksom overgangen er reell, er også livet med den oppstandne Kristus en realitet. Derfor skal vi – uten hykleri – akte oss selv som døde fra Guds fiendemakters okkupasjon og leve for Gud i Kristus Jesus.

Vers 12 ff: Vi skal bli hva vi er ved troen allerede (i Kristus). Da kan vi ikke tjene to herrer (Mt 6:24). Vi må forsake synden som bor i vårt innerste og leve for Gud i tillit til Kristus – Guds rettferdighet. I dåpen har Gud gitt den enkelte del i Kristi fortjeneste og reist oss opp fra døden i våre synder og gjort oss levende med Kristus (Ef 2:1-10). Frelst og fri fra syndens og dødens okkupasjon, får vi leve med ham til gave, og stille våre legemer til tjeneste for ham som er Guds gave-rettferdighet (Rom 12:1f). Da følger kjærlighetens gjerninger, som har Guds ord og befaling for seg, og gjerningene vitner at Kristus er "min Herre" (forkl Lk 2 trosart).

Rom 13:8-10 – Bli ingen noe skyldig, annet enn det å elske hverandre. Den som, elsker sin neste, har oppfylt loven. For budene: Du skal ikke bryte ekteskapet, Du skal ikke slå i hjel, Du skal ikke stjele, Du skal ikke begjære, eller hvilket bud det kan være, de sammenfattes i dette: Du skal elske din neste som deg selv. Den som har kjærlighet, gjør ikke noe ondt mot sin neste. Derfor er kjærligheten oppfyllelsen av loven.

Menighetsetikk

Jesus innledet "Bergprekenen" med å saligprise disiplene, **Mt 5:3** – *Salige er de som er fattige i seg selv, for himmelriket er deres.* Med denne saligprisning proklamerer Jesus Guds rikes nærvær i kraft av sin person i en ringe skikkelse. Påfølgende saligprisninger tegner bildet av gudsrikets goder og virkninger i disiplenes liv. Den gudsrikeetikk som Jesus representerer med sitt liv, er virksom i disiplenes liv, med ham til eksempel. Samme forhold møter oss i apostlenes formaninger til disipler, døpt til Jesu død og oppstandelse. Rom 12:1 – Ved Guds barmhjertighet formaner jeg dere...

Jesu virksomme nærvær blant sine disipler fortsetter i interim-tiden mellom Pinedagen og Dommens dag. Fremdeles er hans fremtreden i verden uanselig og ringe. Han er virksom i den forsamlede menighet med ord, vann, brød og vin, når hans delegater forvalter «*Guds hemmeligheter*» på troskapens vilkår (1 Kor 4:1f). De gir videre den rett utlagte Skrift fra dens Herre og oppmuntrer på apostolisk vis de troende til et liv som er deres kall verdig. Lik Herrens utvalgte apostler, taler de med Kristi autoritet til «dere», det vil si dere som har samfunn med Gud i Kristus Jesus og lever det normale kristenliv på dåpens grunn (Apg 2:42).

Ef 4:1-6 – Så formaner jeg dere, jeg som er fange for Herrens skyld, at dere lever et liv som er verdig det kall dere har fått. Vær ydmyke, ta dere ikke til rette, strekk dere langt så dere bærer over med hverandre i kjærlighet. Legg vinn på å bevare Åndens enhet i den fred som binder sammen. Ett legeme, en Ånd, likesom dere fikk ett håp da dere ble kalt, en Herre, en tro, en dåp, en Gud og alles Far, han som er over alle og gjennom alle og i alle. (Fil 1:27, Kol 1:10, 1 Tess 2:12.)

Istedenfor «dere» når læren formidles, bruker apostelen «vi»-formen når han beskriver den nye Kristus-virkelighet. I likhet med alle kristne er også en Herrens apostel et lem på Kristi kirke – også kalt «Kristi legeme» (Joh 2:21, Rom 6:5a, 1 Kor 12, Ef 1:21, 4:4 osv). Han er ikke lem av kvalifikasjon, men i likhet med alle de andre et kirkelem kun på grunn av Kristi fortjeneste (Fil 3:7-12). Det konkret-anskuelige uttrykk er alterets sakrament, mottatt med munnen.

1 Kor 10:17 – Fordi det er ett brød, er vi alle ett legeme. For vi har alle del i det ene brød.

Dette underfulle samfunnsliv begrunner det kristne ethos. De helliges samfunn i de hellige ting medfører en gjensidighet: Den enkelte representerer de andre, og de andre representerer den enkelte i den nye Kristus-virkelighet. Det fremgår av laste- og dydskatalogene. En livsførsel i åpenbar strid med Guds ti bud, krenker det sakramentale fellesskap. Den falske raushet tåler den adferd og de handlinger som Guds ord fordømmer, men virker ødeleggende på kirkens fellesskap. *Illustrasjon:* 1 Kor 5.

Gal 5:7 – Rens ut den gamle surdeigen, så dere kan være en ny deig! Dere er jo som usyret brød. For vårt påskelam er slaktet: Kristus. Så la oss holde høytid, ikke med gammel surdeig av ondskap og synd, men med renhets og sannhets usyrede brød.

Bare en tilføyelse: Denne realisme under syndefallets kår begrunner det private skriftemål i nattverdberedelsen – både undervisningen, påminnelsen og bruken. Er denne realisme blitt borte. Våre feil og mangler hver for oss er ingen privatsak, men angår medkristne. Ingen kommer utenom Femte bønn i Herrens bønn, også kalt «troens skriftemål». Da må en prest regne med, at blant tilhørere med evnen til å føle skyld og skam i behold, fins de som ikke tør anvende Kristi fortjeneste på seg selv, hva årsaken enn må være. Ond samvittighet kan ramme hvem som helst. De skal innbys til privat skriftemål. Kristi menighet er ikke de kvalifisertes fellesskap, men et legende fellesskap. Der er det vertens skyldighet å stille godt med de pleietrengende! (Lk 10:34f. Jf 2 Kor 2:10.)

Oversikten kan utdypes og utvides, men er nok til å vise at Kristus-etikk, dåpetikk og menighetsetikk gir ulike innfallsvinkler til det kristne ethos. I det virkelige liv er de sammenvevd og forankret i Jesu person og verk den gang, og senere i ordnede nåde-middelfellesskap.

En foreløpig oppsummering: Det unike ved kirkens tro og ytre kjennetegn vitner i nåtid om Guds rikes komme *allerede*. Den oppstandne Kristus er virksom med Ord og Sakrament, og virker med sin Hellige Ånd det nye menneske i dem som hører hans ord og tar vare på det. Tross alle de mangler som hefter ved Kristi etterfølgere, vitner livets vitnesbyrd om ham som er lovens oppfyller og kilden til det kristne ethos. Luthers Lille Katekisme bringer intet nytt, men stadfester den nytestamentlige tro med de fem partenes rekkefølge og indre struktur.

Med Kristus til gave følger livet med ham til forbilde

En kristen må være selektiv i sitt forhold til oppfatninger om rett og galt i sin samtid og i sitt kulturmiljø. Hvilken hjelp gir så Kristus og hans apostler til å anvende Tibudsloven og leve etter Guds gode skapervilje? Johnstad anfører fem eksempler:

Første eksempel - om forsoning og tilgivelse: 1 Kor 6:1-11.

Menighetens hellighet blir krenket, når kristne fører rettsaker med hverandre for en verdslig domsstol (v 6). Da blir også menigheten dømt, som skal være meddommer på Dommens dag (v 2). Altså må tvistesporsmål mellom kristne løses internt (v 5). Løsningen forutsetter den beredskap som vi uttrykker med ordene i Herrens bønn, **Mt 6:12** - *Forlat oss vår skyld, som vi og forlater våre skyldnere.* - Det forsonlige sinnelag lider heller urett og tilgir, heller det enn å føre sak mot en medkristen (v 7. Jf Mt 5:23-25, 6:14f).

Forsoning og tilgivelse er Guds handlemåte mot oss i Kristi lidende lydighet. Den rangsnudde handlemåte begår urett mot menigheten med ødeleggende følger for dens fellesskap (jf skriftemålets plass i nattverdberedelsen). En *illustrasjon* gir lastekatalogen i 1 Kor 6:8-10. Den anfører syndearter i samsvar med moralloven (Tibudsloven), og viser til det nye livet begrunnet i Guds forsoning med verden i Kristi død. Det nye livet på nådepaktens grunn, gitt i dåpen, har følger for den døptes dagligliv (v 11. Jf Rom 13:8ff).

Ifølge Johnstad, har apostlene anvendt laste- og dydskataloger fra samtidens jødedom og hellenistiske kultur, men på en selektiv måte. Apostelen nevner seksualetiske laster først, og innskjerper Guds forbud mot enhver form for utenomekteskapelig samliv (det sjette bud). På dette livsområde er enkeltmennesket og det sosiale liv mest sårbart, og den kristnes frihet og menighetens fellesskap særlig truet. Og motsatt: Menighetens fellesskap blir styrket når menn og kvinner praktiserer Guds bud og lever forsonet med hverandre. Jeg tilføyer: - og bevitner Guds skapervilje med mann og kvinne, hver i sitt kall (1 Mos 2, 1 Kor 14:31-15:1f, 1 Tim 2:11f). I motsatt fall blir Guds ord spottet (Tit 2:5).

Et annet eksempel - om å gjenkjenne Guds gode skapervilje.

Fil 4:8 – alt som er sant, alt som er edelt, rett og rent, alt som er verd å elske og akte, all god gjerning (el dyd) og alt som fortjener ros, legg vinn på det!

I Nytestamentet fins ordet "dyd" (aretæ) brukt i dette sitat og 2 Pet 1:5 (om troens dyder). Verken Paulus eller Peter bruker ordet dyd i betydningen "naturlig" livsførsel eller "fornuftig" handling, heller ikke om et prinsipp i et moralfilosofisk system. I så fall var mennesket moralens kilde og mål (humanetikkenes religiøse moment). Hvordan har Herrens apostler brukt ordet «dyd»?

Vi ser av sammenhengen at *Kristi person og verk bestemmer innholdet i ordet dyd*. Menneskene har forestillinger om ideale dyder, men innholdet spriker alt etter interesser og mål. Kristi eksempel i selvhengivende kjærlighet er både entydig og forutsigbart, men besvarer ikke alle spørsmål med kasuistikk-moral. Kristi eksempel lar oss gjenkjenne Guds skapervilje, så vi kan skjelne mellom rett og galt i menneskeliv og samtidskultur (jf LK forkl 1 trosart).

Et tredje eksempel - om ydmykhet.

Den kristnes ydmykhet står i kontrast til tapperhet og mot, som var idealet i hellenistisk kultur. Kristnes forbilde er Guds Sønn, som bøyde seg så dypt ned i Jesu tjenerskikkelse. Også kirkeårskalenderen gir mange eksempler på etterfølgere i tjenerskikkelser, oss til oppmuntning. Da er også det siste farvel fylt av takk til Gud og håp om å få skue Guds herlighet i den store høytidsskare. Her må Kristi etterfølgere øve troen i ydmykhet med ham til gave. Ydmykhet forutsetter medfølelse med andre, i kontrast til stoisk moralfilosofi, hvor apati er en dyd. Jeg overlater til leseren å reflektere over kontrasten til vår samtidskultur.

Fil 2:3 og 7f – Gjør ikke noe av selvhevdelse og tom ærgjerrighet, men vær ydmyke og sett de andre høyere enn dere selv. /.../ (Kristus Jesus) gav avkall på sitt eget, tok på seg en tjeners skikkelse og ble mennesker lik. I sin ferd var han som et menneske; han fornedret seg selv og ble lydige til døden, ja, korsets død.

Et fjerde eksempel – om ekteskap.

Nytt er formaningene til mannen om å elske sin hustru, og formaningene til gjensidig trofasthet:

Kol 3:19 – Dere menn skal elske deres hustruer og ikke være harde mot dem. Rom 13:9a – Du skal ikke bedrive hor. **1 Kor 6:9** – Ta ikke feil! Hverken de som lever i hor, avgudsdyrkere, ekteskapsbrytere eller menn som ligger med menn eller lar seg bruke til dette /.../ skal arve Guds rike.

Et femte eksempel - om arbeidet til livets opphold.

I den hellenistiske kultursammenheng ble kroppsarbeid betraktet som et nødvendig onde og nedvurdert. Kristi apostler formante kristne til å verdsette arbeidet høyt: Apostelen levde som han lærte og lot være å ligge andre til byrde.

1 Tess 2:9– Legg vinn på å føre et stillferdig liv, ta vare på deres egne ting og arbeid med deres hender...(Jf 4:11).

Konklusjon

Apostlenes selektive bruk av laste- og dydskataloger den gang er forbilledlig for kristne i nå-tid. Tibudsloven tydeliggjør Guds gode skapervilje, men representerer ingen bestemt samfunnsorden i miniformat. Åpenbaringsordets Gud krever den kjærlighet som omfatter både livets vitnesbyrd og menneskets indre liv. Gud vil ha den helhjertede tilbakemelding av et rent hjerte og et villig sinn, og den har han fått med Sønnens selvhengivende kjærlighet i Jesu tjenerskikkelse i alles sted. Han er den Guds rettferdighet som evangeliet åpenbarer og Gud regner troen til rettferdighet.

Med den oppstandne Kristus til gave, gjenspeiler apostlenes formaninger lovoppfyllelsen i etterfølgernes liv. Det skjulte liv «med Kristus i Gud» (Kol 3:3) skal en gang bli åpenbart med ham i herlighet. Derfor drukner vi «den gamle adam /.../ med alle synder og onde lyster» (forkl 4 parten, 4 ledd), og lar det nye menneske bli fornyet etter sin skapers bilde med kunnskapen om ham (Kol 3:5-10).

Jesu første saligprisning innrammer disippellivet i Kristi nåderike med nådelønnen i sikte. Små korsbærere fryder seg i Herren, for himmelriket tilhører dem (Mt 5:3, 10-12). Troens gode strid lar oss ane den Kristus-likhet som troen allerede har av nåde. Den oppfyllelse som Kristus virker ved troen, gjør forskjellen mellom det kristne ethos og annen etikk. Kristi lovoppfyllelse i selvhengivende lydighet gir hjelp til å gjenkjenne Guds gode skapervilje, anvende Tibudsloven og leve det liv vi er skapt til å leve med fullkommengjørelsen for øye. Med Kristus til gave, er vi underveis med ham til eksempel.

Fil 3:20 – vi har vår borgerrett i himmelen, og derfra venter vi Herren, Jesus Kristus, som vår frelser.

Epost: kaare.svebak alfakrøll gmail.com